

מעשר בהמה פרק תשיעי בכורות

נד.

עין משפט גזר מצוה

ח א מיי פ"ה מהל' כללים
הלכה ב טו"ע ע"ד ע"ד סמ"ג
ל"ג ע"פ פ"ב:

שיטה מקובצת

א ליה רב אבא בר ממל לרב
אמי אלא מעתה: ט זא דהא
כהב: ג מייח' ליה להאי
קרי"ת ה"ס: ד ח ב מיי דגן
ומין: ט תיבות שני מיני
נמחק: ט דרבנן גינה כלומר
חיובן למעשר אינן אלא
מדרבנן: ט לא מצי למידן:
ט תי ביה כ"י דהא:
ט פ מתעשרין מזה על זה:
ט א תחת וכן אינם כללים:
ט וזע"ה דאורייתא ומחייב
בתרי מיני וכן: יט נמי
מחייב ומלא נקט קמ"ל
דכי ורע חטה וחרצן ושעורה
וחרצן נמי מחייב ש"מ:
יט וחרצן משום דבחד
מדה: יט הוא ויש ספרים
שכתוב בהם ש"מ: טו אומר
אפילו מין אחד וכי דר'
יונתן כתיב: טו לוקח כלומר
דכי איכא כרס בהדי כלאי
ורע"ה לוקח תרתי ואי:
יט תיבת כזה נמחק:
יט הלכך דרבי כולם:
יט פטר אלא חרובי: ט מילי
דמשום שבות ומשום רשות
ומשום מצוה: פלא אדם הוא
דפליגי: טס כגון במשקה
הירוא: טס תיבת דאמר
נמחק: טס אלא איסור
חמור: טס דאורייתא יהיה
בי דין זה השנוי במשנה
והוא דאמרין בסוף הערל
בההיא דערל כעגולים אי
הוי תרומה בזמן הזה
דאורייתא ואע"ג: טס וגריגרי
או יכיל שאני: טס וחרובי
גדורה תיל: טס לארץ
ותרומת חרובי אובל הורץ
ואח"כ מפרשי: ט אבא
בשם: טס עקביא בשם ר'
עקביא: ט בך ומעשר צאן
יתעשרו כ"י וא"ת הא איכא
למילך:

ומה תירוש ויצהר שאינם כלאים זה בזה ב' מהם ישן לא ב' מניין לנידון ק"ו כי האי גוונא ומה חדש וישן שאינם כלאים זה בזה י"ל דהוי
מני למימר מעשר של כבשים ועזים ויכח שהן כלאים זה בזה י"ל ומתעשרין זה על זה אף אני אצ"ה תירוש ודגן דגן ודגן וא"ת השתא
נמי דעבדי ק"ו מתירוש ויצהר אכתי כבשים ועזים של מעשר זהמה יוכיח י"ל דלא שייך משום דלא מנינו במעשר בהמה דברים של שנה
אחת י' לאינם כלאים שלא יתעשרו מזה על זה כמו שמנינו במעשר דגן דאיכא תירוש ויצהר של שנה אחת ואינם כלאים ואינם מתעשרין אבל
מק"ו דחדש וישן שייך למימר טפי

משום דמנינו נמי במעשר בהמה
חדש וישן שאינן כלאים א' (זה על זה)
ואין מתעשרין מזה על זה וכבשים
ועזים שהם כלאים זה בזה מתעשרין
מזה על זה: דגן ודגן שהם כלאים
זה בזה ב' כמזבזקוטרס דללאי
זרעים של דגן ודגן דרבנן דומה
שטעות סופר הוא לכאן משמע שהוא
לאורייתא וכן מוכח צ"ק דקדושין
(דף נ"ט) וכן צ"ל כל הבשר (חולין קט"ו)
דפרץ כלאי זרעים ליתסרו דלא
מיעבתי לך הוא ואין חילוק בין כלאי
הכרם לכלאי זרעים אלא שזה מותר
בעלמא מנולן הני דרבנן גינהו א' וכל דתקינו
רבנן כעין דאורייתא תקינו מה דאורייתא
שני מינין אינן מתעשרין מזה על זה
דרבנן נמי אמר ליה א' רבא בר רב
חנן לאביי אלא מעתה גבי מעשר בהמה
דלא כתיב ויכל מעשר בקר ומעשר צאן
יתעשרו

מינין אבל משום כלאי זרעים י"ל חייב בתרי וכן מוכח בסוף פ' אומר
ואת בנו (שם פ"ב) דמיימי התם הזורע כלאים לוקח ומסקינן מילתא אגב
אורחא קמ"ל דאיכא תרי גוויי כלאים לאפוקי מדכי זרעי אשיה דאמר עד
שזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד קמ"ל דכי זרע חטה וחרצן

שעורה וחרצן נמי י"ל חייב ש"מ דמורה ר' יאשיה במטה ועוד נראה לפרש דקרי תרי גוויי כלאים כלאי זרעים וכלאי כרס כגון חטה
ושעורה חטה וחרצן י"ל ובחד מורה ר' יאשיה דלכי ובחד פליג אבל חטה וחרצן שעורה וחרצן כולו חד גוונא הוא י"ל ועוד יש ספרים שכתבו כסם
זהדיא חטה וחרצן או שעורה וחרצן ואפי' א' (לספרים) שכתבו א' וס' ושעורה פירושו או כמו או שעורה וחרצן ולהכי לא מני לאוקומי כלאים צבת
אחת כגון חטה ושעורה וחרצן דלכי תרתי לאפוקי מדר' יאשיה דהא לר' יאשיה נמי לקי תרתי וכן מוכח נמי בירושלמי במס' כלאים פרק ח'
דקאמר התם כתיב לא תזרע כלאים כרמך אלמא שאינו חייב עד שזרע צ' מינין כבשים דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר י"ל מין א' על דעתיה
דר' יונתן שדך לא תזרע כלאים לאיזה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים חרובי אמרי להתראה שאם התרו צו משום שדך לוקח משום כרמך לוקח י"ל ואי לא
תזרע כלאים לאיזה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים חרובי אמרי להתראה שאם התרו צו משום שדך לוקח משום כרמך לוקח י"ל ואי לא
מחייב ר' יאשיה בכלאי זרעים בלא כרס א"ה מאי קצעי כרמך ל"ל דלא משמע לפרש דבעי למה נאמר כרמך בלאו שני שהיה לו לומר בלאו
אחד דלכי קושיא דר' יונתן דבעי זה אלא לגמרי י"ל (שם) צעי א' (כמשמעו) ל"ל כרמך כלל הלכך י"ל כולם בלאו מחייבי משום כלאי זרעים
בשני מינין אלא בכלאי זר' זרעים פליגי דר' יאשיה לא מוכיב משום כרס עד דליכא שני מינין שדכי חרצן כגון חטה ושעורה וחרצן ור' יונתן מחייב
אפי' בזמין א' ביהי חרצן ואין לתמוה לר' יאשיה מאי שגא דבכלאי זרעים מחייב בשני מינין ובכלאי כרס צעי ג' מיניס דמשמע ליה זרעית
כלאים צ' מיני זרעים וחרצן לאו מין זרעים הוא הלכך איכא לפרושי קרא הכי לא תזרע ביהי חרצן קרא חרצן לאו מין זרעים ומיהו ר'
יהודה ודאי משמע במס' כלאים (פ"א מ"ט) דלא מחייב נמי בכלאי זרעים עד שזרע חטה ושעורה וכוסמין או צ' חטין ושעורה או צ' שעורים
וחטה דבעי כלאי זרעים ביהי חרצן ויהיה קרא דבהמתך לא תזרע כלאים לא אפשר לו לפרושי הכי: וצ"ל מינין בעלמא דרבנן. משמע
דכל מינין דלא כתיבי בהאי קרא דרבנן והכא לא כתיב אלא דגן ותירוש ויצהר וצ"ל מנין דרבנן וצ"ל דרשא השנה (דף ט"ו): מעשר סתם חרובין דרבנן
וגבי ליטרא קאיתו בינה (דף ג'): נמי אמר דדבר שזמנא אפי' באלף לא צביל דרבנן וצ"ל דרשא השנה (דף ט"ו): מעשר סתם חרובין דרבנן
אע"ג דבספרי לא פטר י"ל לא חרובי שיטה וזלמונה וכל סתם חרובין וכל הנהו דרשות ספרי דמרבינן אפי' קטנית ופירות הארץ וירק לענין
מעשר אסמכתא בעלמא גינהו וכן האי גוונא אשכחן לו מילי א' דשבות ומשום מנהו צ"ל משילין (ג"ה ט'): דרשם תמ"כ משמון שבות ואסמכתא
בעלמא היא וכהן שעלתה בידו תאנה של טבל צ"ל אלו הן הלווקין (מכות ט'): דכהן שאכלה לוקח כו' היינו מכת מרדות והא דלאמר בסוף הערל
(יבמות פ"ב) דעיוגלו אינו עולה התם רבנן כעין דאורייתא תיקון והא דלאמר צ"ל הנודר מן הירק (ג"ה ט'): דדגן משמע כל מילי דמדיגן אפילו
קטנית אומר ר"ת דהיינו צנדרים דהלך אחר לשון בני אדם י"ל (דפלוני ר"א ור' יהושע צ"ל העור והרוטב (חולין ק"ב): דזון מינה ומינה צדון
מינה ואוקי באתרה משכחת לה דפליגי בדאורייתא כגון י"ל משקה היואל מן הדגן כגון מלילות שריסקו וסחטו כדאמר בפ"ק דשבת (דף ט"ג) והא
דתנן במס' פרה (פ"א מ"א) דבילה של תרומה שנפלה לתוך א' [מין] חטאת כו' עד י"ל דלאמר האוכלה במיתה לאו דוקא אלא י"ל חומר דרבנן כעין
איסור מיתה ונפקא מינה לאלקויי טפי משאר מלקיות או לקוברו בין רשעים גמורים אי נמי לקימנא בעלמא נקט דבילה א' שאם נפל בני חטאת
דבר שתרומתו לאורייתא י"ל ואע"ג דמה נפקא תרומת פירות דרבנן מכל מקום שייך לאחמורי טפי גזירה משום דגן תירוש ויצהר לאורייתא
וצירושלמי ביש (פרק) מסכת משערת משמע ק"ת דקרא דדרשין מינה חיוז מעשר בפירות וקטנית דרשא גמורה היא דלאמר התם עשר
תעשר הייתי אומר כל הדברים חייבים במעשר כו' עד אין לי אלא תבואה קטנית מנין תלמוד לומר וכל מעשר הארץ לרבות שום ושחלים
וגריגרי טו יכול שאני א' מרבה אף העלין זרע כרשינין זרע לפת וזנוות וצנלים ושאר זרעוני גינה שאין נאכלין תלמוד לומר מורע הארץ
לא כל א' [זרע] הארץ ומפרי העץ לרבות כל פירות הארץ או יכול שאני מרבה חרובי שיטה וזלמונה וחרובי א' גירמה תלמוד לומר מפרי
העץ ולא כל פרי העץ ירקות מנין איסי צן עקביא אומר המשעות לירקות מדבריהם משמע לירקות מדבריהם אבל קטנית ופירות
לאורייתא ויש לפרש דה"ק מדבריהם כלומר דאין להם אסמכתא מן הפסוק כמו שיש לקטנית ושאר פירות ובספרי נמי בפרשת עשר
תעשר לא מייח' שום קרא לירקות דאע"ג דקתני התם מנין לרבות ירקות למעשות צבוס ושחלים וגריגרי איירי דקתני התם בעניי
וצת"כ בפרשת א"ס צבוקתי מביאה צבוקר ואינו מאריך שם כמו בספרי וממ' לא ראו להסמיך ירקות על שום פסוק לפי שיש עניינים
שנראה להם להקל בירקות יותר מבשאר דברים כי ההיא דקאמר בירושלמי במס' חלה פ' שתי נשים א"ר יוחנן רבנמיני שבגולה היו מפרישים
תרומות ומעשרות עד שבאו הרובים וצבוסים מאן אינון הרובים תורגמיניא א' (אמרה) ר' זעירא ורב יהודה צבס שמואל אמר חלת חוזה
לארץ י"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש רבא צבס שמואל לא חשו אלא לתרומת דגן ותירוש ויצהר ר' אבא צבס ר' שמואל לא חשו אלא לתרומה
גדולה אבל לירקות אפי' לתרומה גדולה לא חשו דמנין איסי צן עקביא י"ל מעשרות לירקות מדבריהם א' אלא מעתה גבי מעשר בהמה
דלא בתיב מעשר בקר א' [בין] יתעשרו מזה על זה. וא"ת הא אתא לנילף ק"ו מהדש וישן שאינן כלאים זה בזה ואין מתעשרין וי"ל
דאיכא למימר כבשים ועזים ויכוחו שהם כלאים ומתעשרין כדמרבינן לעיל מנאלן כו' ומשני אמר קרא העשירי שבא לחלק וליתן עשירי
לזה ועשירי לזה ופריך כבשים ועזים נמי דבשלמא אי לאו העשירי לא ילפינן כבשים ועזים מקל וחומר דישן וחדש כיון דרבי רחמנא
לאן כדאמר אבל השתא דכתיב העשירי לחלק על כל מין ומין דחתי כמו ראשיהם דבסמון דגבי דגן שבא ליתן ראשית לכל מין ומין:
אמר

א' חולין פ"ב: ק"ו: קדושין ל"ט
ביתס כב, ט' (ספסוקי: ל'
ותי"ן, א' צ"ק מ"ו, ד' צ"ק
ה) ב"ה צ"ק, ו' כרמך כלאים
מנלך שאינו צ"ק, א' ג"ה
להחמיר עליו אפילו מין אחד
צ"ק, ה) צ"ק מ"ו, ט' כרס
צ"ק, ה) צ"ק אלא, ט' והא
דפליגי צ"ק, ג' צ"ק, ה) שנפל
בגבי צ"ק, א' ג"ה מרבה זרע
לף העליון זרע כו' צ"ק
ס' צ"ק, ט' צ"ק מ"ו, ט' ושי
מוס' ר"ה יב. ד"ה תנא ומה
שנינו שם,

תורה אור השלם

1. וכל מעשר בקר וצאן
כל אשר יעבר תחת השבט
העשירי יתיר קדש לך:
ויקרא כו לב

מוסף רש"י

עד שירוע חטה ושעורה
וחרצן. שגמון, במפולת
יד. דהו לה כלאי זרעים
וכלאי הכרס כלאים (ברכות
כ"ב). שגמון יחד, כלאים
שלאו זמנא וזמנא (חולין פ"ב):
הזרע כלאים לוקח ואוקומנא
לאפוקי מדכי יאשיה (שם ק"ד)
ועמיה דר' יאשיה לא דעתא
מאיכא נפקא ליה דבעי צ'
מיני זרעים וחרצן שלשים,
ומפולת יד נפקא ליה מנא
חזרע כרמך כלאים, משמע
שזרעית הכרס עמיה היתה
כלאים (קדושין ט"ז).

רבינו גרשום

אשכחן תירוש ויצהר דגן
ויצהר. דכתיב חלב בזה
וחלב בזה וחלב שאין
מעשרין מזה על זה תירוש
ודגן דלא כתיב חלב אדגן
מנין דאין מעשרין מזה על
זה: דאמר חטה ושעורה
וחרצן במפולת יד. ולא
התעשרו חרובים והירוא
לא מצית למימר ותירוש
דגן ודגן ודגן הוי כלאים.
דעד דאיכא חטה ושעורה
וחרצן כו' כלאים היכי
מייח' לה בקי: אפילו
ע"י דבר אחר אם יצרף
עמיהן ערב מין אחר חטין
או שעורין לא הוי כלאים
אפילו הוי אין מעשרין
מזה על זה: ושאר מינין
דעלמא כגון פולין ועשירין
מנא לן דאין מעשרין מזה
על זה: אלא מעתה. כיון
דגמרת דאין מעשר מומין על
שינוי מינו מדמתביב כל חלב
תרי זמני כלומר תן חלב
לזה וחלב לזה: גבי מעשר
בהמה דלא כתיב תרי זמני
מעשר דלא חתיב